

XIII.

HOE HELDEWIJS EEN RAAD VOLGDE. HOE HIJ SLUIS VEROVEREN WILDE. HOE HIJ ZICH EEN NIEUWE SOUTANE AANSCHAFTE.

Heldewijs' grap bij den bevelhebber te Sluis was nog niet vergeten in 't oude stadje. De burgers, die den garnizoens-overste niet al te goedgezind waren, spraken er nog dikwijls over en niet in het voordeel van den commandant.

Een voornaam burger, een goede kennis, een vriend bijna, van Lapscheure's pastoor, hield een feestmaal, waarop hij enkele officieren van 't garnizoen genoodigd had. De burger dreef handel in stoffen en gemaakte kleeren en moest de krijgslieden wat te vriend houden.

Heldewijs was eveneens gevraagd, echter niet ter wille van de klandizie, want de Sluizenaar wist maar al te goed, dat de geestelijke zich niet arm aan kleeren koopen zou en er zich zeer weinig aan gelegen liet, of er wat op de snit van zijn gewaad viel aan te merken. Doch de priester was steeds welkom in de Sluissche woning en altijd een gast bij bijzondere gelegenheden.

De burger begroette Heldewijs zeer vriendelijk, doch kon niet nalaten hem even te vermanen, zeggend :

— Wat opgepast voor de officieren ! Ge hebt hun commandant beleedigd. Let dus op uw woorden.

— Een goede raad, beste maat, antwoordde de bezoeker, zijn gastheer op den schouder slaande. Nietwaar, we kennen beiden 't rijmpje :

Zie toe van wien ge spreekt,
En waar en in wat zin,
Want is het woord de lippen uit,
't En wil er niet meer in.

Die niet bemorst is, moet zijn neus niet afvegen, luidt een andere Vlaamsche spreuk. En lest best : niemand genoemd, niemand gelasterd. Ah, ik riek de geuren uit uw keuken, de vrienden lijken de zwaluwen, hé, burger Jansz, ze komen als 't goed weer wordt.

— Ge weet wel, dat we u hier gaarne zien.

— Liever mijn teenen dan mijn hielen ?

— Ja.

— 't Is dikwijls andersom met bezoekers.

— Maar, heer pastoor, dat ge nu toch in zulk een gewaad gekomen zijt. Uw soutane is tot op den draad versleten. Heb toch wat meer eerbied voor uzelf.

— Hooge vliegers zijn lage vallers.

— Ja, maar zoo kan 't er toch niet door. Nu juist valt mijn oog er op. 't Is of gij 't slechtste kleed uit uw kast gekozen hebt. Neem me niet kwalijk dat ik u dit zoo vrijmoedig zeg.

— Goe vrienden kunnen kijken en nog goe vrienden blijven. Maar, van den inhoud van mijn kleerkast gesproken, dien draag ik gewoonlijk op den rug. Doch dit tusschen ons. Immers wie zijn neus schendt, schendt zijn aangezicht.

— Al hadt ge dan een kleed geleend ! Haal een welvoeglijk gewaad waar ge kunt, maar kom toch wat deftig voor den dag. Dat zijt ge aan uw ambt verschuldigd.

— Haal een welvoeglijk gewaad waar ge kunt, hernam Heldewijs. En mag ik het houden ?

— Wel ja ! zei Jansz glimlachend. Maar 't is nu eenmaal zoo ! Kom binnen.

— Neen, ik moet nog even wat doen.

— 't Maal zal aanstonds beginnen.

— In een ommezentje ben ik terug.

Dit gesprek had plaats in de ruime vestibule.

De gastheer begaf zich naar de feestkamer, mompelend :

— Een goed hart heeft de pastoor van Lapscheure, maar dat ik nimmer een zonderlinger mensch ontmoet heb, dat ook staat als een paal boven water.

Verscheidene burgers en officieren onderhielden zich met elkander in de hel verlichte en rijk gemeubelde kamer, waar de tafel reeds gedekt stond.

Jansz, de meester des huizes, verwelkomde ieder en noodigde zijn gasten uit plaats te nemen.

Een vijftal minuten later trad Heldewijs binnen. O wonder, hij stak in een fijn, spiksplinternieuw kleed, dat hem opperbest paste.

— De soutane, die ik voor den pastoor van Hoeke heb laten maken, dacht burger Jansz met schrik. Ha, die geestigaard heeft ze uit mijn winkel gehaald ! Dat was zijn boodschap, Als hij ze nu maar niet bevuilt en ze straks weglegt, is 't nog niet erg.

— Heldewijs heeft een erfenis gedaan, fluisterde een officier zijn tafelmanoot in 't oor, die lachend knikte.

De geestelijke, ieder vriendelijk groetend, zette zich aan den disch.

Al spoedig werd 't gesprek op den oorlog gebracht. Maria Theresia was aangevallen door Pruisen en Frankrijk. Engeland en Holland verleenden hulp aan de koningin van Hongarije. De Fransche legers hielden België in hun macht. Waarschijnlijk zouden ze ook Sluis belegeren, immers de eerste vesting op Nederlandsch gebied.

— Ja, dames en heeren, zei een oud burger met een krans van grijze haren rond zijn eerbiedwaardig hoofd ; ja, Sluis en dit gewest hebben al wat last van de Franschen gehad.

Mijn vader was een Aardenburger (1). Hij was een knaap van een jaar of veertien, toen de Franschen zijn vaderstad kwamen belegeren (2). Ge weet allen, dat ons gewest steeds stiefmoederlijk behandeld werd door de Hollanders (3). De vestingwerken van Aardenburg waren geheel verwaarloosd. De commandant Kauw bevond zich met 't garnizoen te Sluis. En toen zesduizend Franschen Aardenburg naderden, was er slechts een dertigtal soldaten onder 't bevel van vaandrig Elias Beekman om hen te weerstaan. De stadsraad dacht al aan overgave, temeer daar er evenmin krijgsvoorraad was, doch Beekman verklaarde, dat hij van geen capitulatie wilde weten en zich liever als wanhopige verdediger op de wallen zou doodvechten. De moedige krijgsman wist de bevolking zóó te bezielen, dat tweehonderd en dertig vastberaden burgers zich aan zijn zijde schaarden.

— Sterven of overwinnen ! zoo klonk het geestdriftig.

— 't Geschut op de wallen ! gebod Beekman.

Eilaas, al 't geschut bestond uit slechts negen stukjes, waarvan er dan nog maar vier bruikbaar waren. En de vaandrig beschikte over één, zegge één konstabel, om ze af te vuren. Toch volhouden !

De Fransche opperbevelhebber, markgraaf de Nancre, zond een trompetter om « 't nest », zooals hij Aardenburg noemde, op te eischen. Men antwoordde den snoever met een kogel.

(1) Aardenburg ligt ongeveer een uur gaans van Sluis, twee uren van Maldegem. Het is een zeer oud stadje, heette vroeger Rodenburg en bezat een haven naar Sluis. Nog spreekt men er van de kaai en ziet men er de waterpoort, maar 't water zelf is sinds lang verdwenen. In de vroegere eeuwen was het eene bedevaartplaats. Koning Edward III van Engeland bezocht als pelgrim Aardenburg. Als vesting speelde dit stadje een gewichtige rol in de geschiedenis. De St. Bavokerk is een merkwaardig gebouw.

(2) N.l. in 1672, toen Lodewijk XIV de Hollanders wilde tuchtigen.

(3) In dien tijd behoorde Zeeuwisch-Vlaanderen tot de zoogenaamde Generaliteitslanden en werd beschouwd als een wingewest.

De Sluissche schippers konden van Holland weinig of geen bescherming tegen de Duinkerksche piraten krijgen, ofschoon de zeeroovers tot den mond van 't Zwin kwamen.

— « Tue, tue ! » huilden de vijanden. En vol razernij stormden ze op Aardenburg toe. Ze vielen op de poort aan, doch werden, na een heldhaftigen strijd van anderhalf uur, teruggeslagen.

De burgers en ook hun vrouwen en kinderen werkten dapper mede. Voor het huis van schepen Rooman had men een vuur aangelegd om de lonten haastig te kunnen aansteken. In den namiddag was er een wagen buskruit toegekomen, begeleid door veertig krijgslieden. Roomans echtgenoot, Margareta Sandra, geholpen door talrijke knapen, waaronder mijn vader, kapte op den drempel van haar woning kogels, daar deze te groot waren voor de musketten van de burgers.

Te middernacht daagden de troepen uit Sluis op, waardoor de moed der belegerden nog steeg. Den ganschen nacht duurde de strijd voort. En tegen den morgen riepen de Franschen, die er in geslaagd waren de buitenste vestingwerken binnen te dringen, niet meer « tue, tue », doch « quartier, quartier ! ». Ze konden noch vóór- noch achteruit en moesten zich gevangen geven. Zeshonderd vijanden, dus een grooter aantal dan dat van de verdedigers, werden in de kerk opgesloten. En de Nancre trok haastig met zijn troepen van « het nest » weg. Aardenburg bleef behouden, zoo besloot de oude burger zijn verhaal.

— En in 't jaar 1606 dan, sprak nu een ander dischgenoot, hoe moedig verdedigde Sluis zich toen tegen de Spanjaarden ! Die gasten, onder aanvoering van du Terrail, meenden 's nachts de Oostpoort te overweldigen. Tevens zouden ze een loozen aanval op de Zuidpoort (1) doen, om de Sluizenaars op een dwaalspoor te brengen en hun macht te verzwakken. Dat alles moest geschieden op klokslag tien. Doch de klokopwinder, een vreesachtig man, verschrok toen hij zijn werk in den toren ging verrichten, draaide te veel en brak de veer van het uurwerk. De klok van tienem

(1) De ruïnen dezer poorten bestaan nog.

liet zich wachten. Du Terrail, vreezende dat zijn plan uitgelekt was en de burgers, om hem te verschalken, hun klok stilgelegd hadden, aarzelde de Oostpoort te bestormen. Eindelijk deed hij het toch. Met « pétards », een soort van springbussen, liet hij de poort vernietigen. Daarbinnen bleef eerst alles stil en ook dat bevreemdde den vijandigen overste. Hij vreesde, dat plotseling de krijgslieden zijn troepen zouden overvallen.

De wacht van de Oostpoort, verschrikt door de springbussen, had toch alarm gemaakt. Een Engelsch kapitein, die dicht bij de bedreigde plaats woonde, vloog naar buiten, begreep wat er gaande was, besloot list te gebruiken en riep :

— Sergeant, zeg den luitenant, dat hij met de musketiers van de drie Engelsche vendels den aanval begint ; de vijand is in onze handen.

De vijand, nu zeker meenend, dat hij verraden en in een hinderlaag gelokt was, trok zich angstig terug. Op het gepaste uur verscheen het garnizoen, dat die vlucht nog wat hielp bespoedigen.

Heldewijs had met genoegen naar die verhalen geluisterd. We weten reeds, dat hij een levendig belang stelde in alles wat de geschiedenis van de streek aanging.

Nu begonnen de officieren zich ook in het gesprek te mengen. Ze snoefden op hun krijgskunde. De een wist uit te leggen, waarom de bondgenooten den slag bij Fontenoy verloren hadden en al zei hij het niet, alle aanwezigen kregen toch den indruk, dat de Franschen verslagen zouden geweest zijn, indien deze zoon van Mars veldheer geweest was. Zijn makker duidde het juiste plan aan, om bij een mogelijke belegering Sluis te verdedigen.

De pastoor van Lapscheure glimlachte.

— Geloofst ge me niet ? vroeg hem de krijgsman.

— Al zijn uw woorden geen oorden, toch mag ik aan uw moed niet twijfelen, antwoordde de geestelijke.

— Hij begint weer, mompelde de gastheer, die ongerust

werd, dat de goede verstandhouding verstoord zou worden. Had ik hem maar in zijn parochie gelaten !

— Twijfelt gij er aan, dat we Sluis zouden verdedigen ? vroeg een ander officier op schamperen toon.

— Kouten gaat vlug en beloven vult geen zakken, zeggen ze aan onze kanten, hernam Heldewijs. Mijne heeren officieren, ik verzeker u, als ge mij de dertig lieden geeft, die ik u vraag, dat ik Sluis in eenige oogenblikken verover, al stondt gij allen met uw garnizoen op de wallen.

— Dat gaat te ver ! stoof een van de krijgslieden op.

— Bij mijn zwaard, ja ! Verklaar u, heer pastoor, of 't zal zoo niet afloopen, zei een ander.

— Dertig lieden vraag ik, neen, nog geen dertig, herhaalde de geestelijke glimlachend.

Burger Jansz ergerde zich vreeselijk.

— En 'k heb hem zoo vermaand ! dacht hij.

De krijgslieden waren hevig opgewonden.

— Blijft toch kalm, riep de pastoor. Ik zal u mijn plan ontvouwen. Luistert !

— Wij verwachten uw verklaring met spanning ! riep een jong krijgsman.

— Zelfbeheersching is voor een soldaat onmisbaar, vriend, merkte de geestelijke op. Maar terzake. Geef mij de volgende lieden en ik verover Sluis : negen molenaars die niet stelen, negen boeren die tevreden en negen officieren, die niet dapper zijn. Dat is samen nog geen dertig !

't Gansche gezelschap barstte in een schaterlach uit.

— Die mannen zijn niet te vinden, riep de gastheer vroolijk.

— Welnu, dan kan ik Sluis ook niet veroveren, zei Heldewijs.

De krijgslieden waren niet meer verstoord. Integendeel, een van hen riep lachend uit :

— Altijd dezelfde ! Maar hij heeft ons een lesje gegeven. We mogen de dames burgeressen en de heeren burgers niet

vervelen met gesprekken, waarin wij alleen belang stellen. Dames, heeren, verschooning.

— Leve de vreugde ! juichte burger Jansz, blijde dat alles zoo goed afgevoelen was.

Maar in stilte nam hij zich voor Heldewijs eens goed de les te spellen.

Tegen acht uur stond de pastoor op.

— Gaat ge nu al weg ? vroeg de gastheer op een toon van teleurstelling.

— Men moet al vreezen, dat gebeuren kan. Daarom ben ik gaarne bijtijds op mijn parochie, antwoordde onze vriend.

En na een vriendelijken groet trok hij heen.

Burger Jansz had hem met een blik beduid, dat hij de geleende soutane weer op hare plaats leggen moest. Doch toen rond elf uur alle gasten weg waren, vond de handelaar Heldewijs' versleten soutane in den winkel.

— Waarachtig, hij heeft 't nieuwe kleed mee, kloeg hij. Wat mag hij nu in zijn schild voeren ? Morgenvroeg zal ik mijn knecht naar Lapscheure zenden.

Inderdaad vóór negenen stond Jansz' bediende al in de pastorie.

— Ge zijt vroeg op pad, jongen, zei Heldewijs. Heeft uw meester goed geslapen ?

— Neen, hij was te verstoord op u.

— Op mij ?

— Omdat gij die nieuwe soutane meegenomen hebt. En mijn baas gebod mij ze terug te halen. Hier is uw eigen kleed.

— Uw meester vergist zich deerlijk. Hij heeft mij deze schoone soutane ten geschenke gegeven.

— Al is de oude niet gierig, zijn goed weggeven doet hij toch niet.

— Hoor eens, maat, ik wil geen ruzie maken. Uw baas bekeef mij, omdat ik zoo haveloos gekleed op 't feest verscheen. « Haal een gewaad waar ge kunt, maar kom toch

wat deftig voor den dag », zoo sprak hij. Nu, waar kon ik het beter gaan halen dan in zijn goed voorzienen winkel ? Ik vond er dit kleed, dat mij als aan 't lijf gegoten staat. En burger Jansz zendt ook mijn oude jas terug. Dat is braaf van hem, want als 't slecht weer is, ware 't jammer de nieuwe soutane te dragen. Vertel nu maar alles aan uw meester en bedank hem hartelijk. Wilt ge misschien wat eten ? De wandeling kan honger opgewekt hebben.

— Eten heb ik niet van doen, maar de soutane eisch ik ! riep de gast, boos wordend.

— Wel gij deugniet, komt ge mij in mijn eigen huis zoo toespreken ? Doe mijn boodschap bij uw baas en als hij u niet gelooft, zeg dan dat hij altijd welkom is te Lapscheure. Trouwens hij weet zulks wel.

De jongen aarzelde nog.

— Eten hebt ge niet noodig, zeidet ge, hernam Heldewijs. 'k Heb de gewoonte niet de menschen twee keeren te vragen. Wat toeft ge nog ?

— Mijn baas zal kwaad zijn.

— Op u ?

— Neen, op u.

— Dat ware ver van schoon ! Met de eene hand iets geven, om het met de andere terug te willen nemen, dat zijn geen Vlaamsche manieren. « Haal een voegzaam gewaad waar ge kunt ! » Twee keeren heeft hij dat gezegd en burger Jansz heeft de gewoonte niet met twee monden te spreken.

De jongeling vertrok.

De Sluissche handelaar hoorde verwonderd en vertoornd de boodschap aan. Dan moest hij toch lachen.

— Hij heeft nog gelijk ook, riep hij in een betere luim. Wel, laat hem de soutane houden ! Ik weet, dat hij door zijn milddadigheid jegens de armen niet in staat is nieuwe kleeven te koopen. Hij heeft nu een goed gewaad, zonder dat het hem een duit kost. En ik zal er geen boterham minder om eten. Nu maar gauw wat anders besteld voor den pastoor van Hoeke.

Heldewijs had veel deugd van zijn schoone soutane. Toen hij naderhand burger Jansz ontmoette, zei hij guitig :

— Een mensch moet weten wat hij zegt. Herinnert ge u nog, het rijmpje dat ik aanhaalde, toen ge me vermaandet op mijn tellen te passen in 't gezelschap van de officieren ?

Veel beter is een vriend,
Die scheldt als gij 't verdient,
Als een die, wat gij doet,
Beboft, zij 't kwaad of goed.

— Ja, ja, slimme gast !

— Ook de waarheid van deze spreuk heb ik ondervonden, want ik heb er mijn soutane mee gewonnen, hernam Heldewijs. En zoo'n nieuw kleed is een goede gave, al mochten veel menschen er eens aan denken « dat men in een frak van goudlaken al even ellendig zijn kan als in een broek van voddendaai » en « dat modepoppen zijn losse koppen ».

HANS VAN HORENBECK

De Pastoor van Lapscheure

L. OPDEBEEK
UITGEVER ♦ ♦ ANTWERPEN

HANS VAN HORENBEEK

MERKWAARDIG LEVEN

VAN

FRANCISCUS HELDEWIJS

PASTOOR VAN LAPSCHEURE

Pentteekeningen van STAN VAN OFFEL
Kleuromslag van EDMOND VAN OFFEL

L. OPDEBEEK — UITGEVER — ANTWERPEN